

Informacja o działalności Kolegium IPN

Kolegium IPN to organ, którego kompetencje określają Ustawa z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U. 2023, poz. 102), Ustawa z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych (Dz.U. 2018, poz. 2337) oraz Ustawa z dnia 22 listopada 2018 r. o grobach weteranów walk o Wolność i Niepodległość Polski (Dz.U. 2018 poz. 2529). Kolegium jest organem opiniotwórczo-doradczym prezesa IPN w sprawach objętych zakresem działania Instytutu oraz wykonuje zadania i posiada kompetencje przewidziane w ustawie o IPN, a w szczególności: przyjmuje roczne sprawozdanie prezesa z działalności IPN, zatwierdza informację o działalności Instytutu Pamięci Narodowej oraz o działalności Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL, którą prezes składa Sejmowi i Senatowi RP, wyraża opinię o przedstawianych przez prezesa kandydatach na stanowiska kierownicze w Instytucie, opiniuje i rekomenduje kierunki działalności i programy badawcze, zatwierdza zasady ewidencjonowania, przechowywania, opracowywania, zabezpieczania, udostępniania i publikowania dokumentów. Ponadto zajmuje stanowisko w sprawach ważnych dla Instytutu oraz ogłasza i przeprowadza konkurs na stanowisko prezesa IPN, a następnie wnioskuję o powołanie wybranej osoby przez parlament. Kadencja Kolegium IPN trwa 7 lat.

W 2024 r. Kolegium IPN kontynuowało swoją działalność w składzie: prof. Jan Draus, dr Bartosz Machalica, prof. Grzegorz Motyka, prof. Andrzej Nowak, prof. Wojciech Polak, prof. Mieczysław Ryba, Bronisław Wildstein, prof. Tadeusz Wolsza, Krzysztof Wyszowski. Pracami Kolegium kierował prof. Tadeusz Wolsza, a następnie w wyniku wyborów 21 maja przewodniczącym został prof. Wojciech Polak, którego kadencja rozpoczęła się 6 lipca. Kolegium odbyło 12 posiedzeń, w których poza jego członkami uczestniczyli: prezes IPN dr Karol Nawrocki bądź delegowani przez niego przedstawiciele, którzy informowali o bieżących sprawach związanych z działalnością Instytutu oraz odpowiadali na pytania i interpelacje wpływające do Kolegium lub wniesione przez jego członków. Ponadto w posiedzeniach brali udział goście zewnętrzni – dyrektorzy i wicedyrektorzy poszczególnych pionów Instytutu oraz pracownicy merytoryczni.

Działalność Kolegium określa regulamin, zgodnie z którym posiedzenia odbywają się nie rzadziej niż raz w miesiącu i przebiegają wedle następującego porządku:

- informacja prezesa Instytutu (lub osoby przez niego wskazanej) na temat bieżących spraw Instytutu. Pytania i interpelacje członków Kolegium w sprawach związanych z działalnością Instytutu.
- omawianie problemów z zakresu działalności Instytutu (pionów, komórek organizacyjnych czy agend) zgodnie harmonogramem ustalonym z wcześniej przez Kolegium. Podstawą dyskusji są informacje pisemne przygotowane przez osoby wskazane przez prezesa oraz ich prezentacja ustna. W tej części posiedzenia uczestniczą obok prezesa wskazane przez niego osoby. Zgodnie z wymogami ustawy lub w wypadku spraw szczególnie ważnych Kolegium – po dyskusji, która odbywa się w gronie jego członków – podejmuje „uchwałę” lub przyjmuje „stanowisko”, które wyraża jego opinię.
- sprawy porządkowe oraz omawianie bieżących kwestii, które wpłynęły do Kolegium lub zostały wniesione przez jego członków.

Realizując zadania ustawowe związane z utrwalaniem pamięci o bohaterach narodowych i upowszechnianiem wiedzy o najnowszej historii Polski, IPN przyznaje nagrody, w których jury zasiada

przewodniczący Kolegium jako wiceprzewodniczący kapituły nagród „Kustosz Pamięci Narodowej” i „Ambasador Polskiej Historii”. W roku sprawozdawczym osobiście uczestniczył w spotkaniach tych gremiów bądź delegował upoważnioną przez siebie osobę. Ponadto profesorowie Draus, Polak i Wol-sza zasiadają w jury Konkursu im. Władysława Pobóg-Malinowskiego „Najlepszy Debiut Historyczny Roku”, w którym nagradzane są niepublikowane prace magisterskie i doktorskie poświęcone historii Polski i Polaków w XX w. W roku sprawozdawczym po raz drugi odbył się konkurs „Sygnety Wydawnictwa IPN”, którego celem jest m.in. upowszechnianie wiedzy o najnowszej historii Polski oraz popularyzacja książek historycznych wydawanych przez Wydawnictwo IPN. W jury tego konkursu zasiada m.in. prof. Jan Draus.

Podczas posiedzenia 31 stycznia omówiono realizację planu wydawniczego w 2023 r., a także planów przygotowanych na rok 2024 oraz projekt sprawozdania z działalności Kolegium IPN za rok 2023. Ponadto Kolegium przyjęło Sprawozdanie z działalności Instytutu za 2023 r. złożone przez dr. Karola Nawrockiego, prezesa Instytutu Pamięci Narodowej, zgodnie z art. 24a ustawy o IPN.

20 lutego omówiono planowane działania Instytutu Pamięci Narodowej związane z ważnymi rocznicami przypadającymi w 2024 r. Ponadto Kolegium podjęło oświadczenie w sprawie planowanych zmian programów szkolnych i list lektur:

Ministerstwo Edukacji Narodowej przedstawiło propozycję zredukowanych list lektur obowiązkowych dla szkół podstawowych, liceów i techników i szkół branżowych, które mają być wprowadzone od roku szkolnego 2024/2025. Proponuje się usunięcie z dotychczasowych list wielu dzieł, których znajomość jest niezbędna dla kształtowania polskiej tożsamości i dumy narodowej u młodego człowieka, dla wyrabiania zamiłowania do kultury ojczystej, a także formowania światłego Polaka – obywatela Rzeczypospolitej. Budzi to nasz ogromny niepokój.

Jesteśmy także zaniepokojeni ministerialnymi planami znacznego ograniczenia szkolnych podstaw programowych z przedmiotu historia oraz zamiarem likwidacji przedmiotu historia i terazniejszość (HiT). Nauczanie historii ma wypełniać zadania wpisane wprost do obowiązującej Konstytucji RP: zachować „wdzięczność naszym przodkom za ich pracę, za walkę o niepodległość okupioną ogromnymi ofiarami” i „przekazać przyszłym pokoleniom wszystko, co cenne z ponad tysiącletniego dorobku”. Nauczanie historii jest także ważnym elementem wychowania patriotycznego. Ograniczanie trudnego do zastąpienia zadania szkoły w tym zakresie traktujemy jako zamach na Konstytucję i na fundamentalny w każdym państwie obowiązek promowania postaw odpowiedzialności za dobro wspólne. Apelujemy o zaniechanie wprowadzania takich reform, które mogą drastycznie zdeformować działania wychowawcze i edukacyjne w polskich szkołach.

19 marca Kolegium zatwierdziło Informację o działalności Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu oraz Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL (w organizacji) za rok 2023, podejmując uchwałę nr 5/24. Ponadto wysłuchano informacji dyrektora Oddziału IPN w Białymstoku dr. Marka Jedynaka na temat kierowanego przez niego oddziału oraz sprawozdania Łukasza Witka, dyrektora Biura Przystanków Historia.

16 kwietnia Kolegium omówiło Centralne Projekty Badawcze: „Uchodźstwo, emigracja niepodległościowa 1939–1990” oraz „Podziemie niepodległościowe 1944–1956 i ofiary represji zamordowane za działalność na rzecz niepodległego państwa polskiego”.

21 maja omówiono Centralne Projekty Badawcze: „Polacy w Rosji i Związku Sowieckim oraz w województwach wschodnich II RP (Kresy utracone)” oraz „Ruch komunistyczny i aparat władzy 1917–1990”. Ponadto wysłuchano informacji Krzysztofa Męcińskiego, dyrektora OIPN Szczecin, na temat funkcjonowania oddziału oraz najbliższych planów.

18 czerwca, podczas posiedzenia omówiono regionalne projekty badawcze: „Metodologiczne i teoretyczne problemy badania najnowszej historii Polski” oraz „Wielkopolska w latach 1945–1989”. Ponadto członkowie Kolegium wzięli udział w Wielkopolskim Kongresie Pamięci Narodowej w Poznaniu.

16 lipca Kolegium spotkało się z redaktorami naczelnymi czasopism IPN: „Pamięć i Sprawiedliwość”, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944–1989”, „Polish-Jewish Studies”, „Przegląd Archiwal-

ny Instytutu Pamięci Narodowej”, „Komunizm. System – Ludzie – Dokumentacja”, „Institute of National Remembrance Review”, „Biuletyn IPN”, „Czasypismo”, oraz portalu „Przystanek Historia”).

27 sierpnia omówiono kolejne centralne projekty badawcze IPN: „»Solidarność« i opór społeczny 1956–1989” – koordynator dr hab. Cecylia Kuta, oraz „Struktury i metody działania aparatu bezpieczeństwa w Polsce 1944–1989/90” – koordynator dr hab. Filip Musiał.

16 września kontynuowano omawianie centralnych projektów badawczych IPN: „II wojna światowa i okupacje ziem polskich 1939–1944/45” – koordynator dr Konrad Graczyk, „Dzieje Żydów w Polsce i stosunki polsko-żydowskie w latach 1917–1990” – koordynator dr Tomasz Domański, „Władze komunistyczne wobec Kościołów i związków wyznaniowych w Polsce 1944–1989” – koordynator dr hab. Rafał Łatka; „Twórcy, dziennikarze i naukowcy wobec władz komunistycznych” – koordynator dr hab. Sebastian Ligarski.

22 października Kolegium omówiło działalność Centralnego Przystanku Historia im. Prezydenta Lecha Kaczyńskiego oraz Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL (w organizacji).

26 listopada omówiono plany w zakresie edukacji, upamiętnień, działalności naukowej oraz wydawniczej Instytutu Pamięci Narodowej na 2025 r., w tym m.in. związane z ważnymi rocznicami. Ponadto przyjęto stanowisko – apel do Rządu Rzeczypospolitej Polskiej w sprawie Muzeum Polskiego w Rapperswilu w Szwajcarii:

Muzeum Polskie w Rapperswilu ma długą i dramatyczną historię. Pomimo katastrof dziejowych posiada ono przebogate zbiory o ogromnej wartości artystycznej oraz naukowej i jest znakomitą ambasadorem tradycji i kultury polskiej za granicą. W lipcu 2022 r. Rzeczpospolita Polska, działając za pośrednictwem Instytutu Pileckiego, pozyskała dla Muzeum nową siedzibę – Hotel Schwanen. Ostatnio jednak Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego zrezygnowało z inicjatywy współprowadzenia Muzeum Polskiego w Rapperswilu, a minister Hanna Wróblewska wycofała się z listu intencyjnego, który w 2022 r. podpisał ówczesny szef resortu kultury prof. Piotr Gliński. Zagroza to istnieniu Muzeum i bezpieczeństwu jego zbiorów.

Apelujemy do rządu Rzeczypospolitej Polskiej o podjęcie działań w celu odrodzenia Muzeum w nowej siedzibie i przeniesienia tam wszystkich bezcennych zbiorów. Placówka muzealna w Rapperswilu jest częścią naszego dziedzictwa narodowego, a jej likwidacja oznaczałaby wielki cios dla kultury polskiej.

W związku z ogłoszeniem 24 listopada startu prezesa IPN dr. Karola Nawrockiego w wyborach prezydenckich podczas posiedzenia Kolegium omówiono zasady udziału prezesa IPN w kampanii wyborczej oraz formy aktywności w okresie poprzedzającym rozpoczęcie kampanii wyborczej. Członkowie Kolegium postulowali wprowadzenie zasad rozdzielających informowanie o aktywności Karola Nawrockiego jako prezesa IPN od jego aktywności politycznej oraz niekorzystanie z zasobów organizacyjnych IPN podczas aktywności politycznych. Prezes IPN złożył deklarację skorzystania z urlopu w całym okresie kampanii wyborczej.

10 grudnia Kolegium wysłuchało informacji na temat realizacji za ostatnie lata zadań wynikających z ustawy z 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów.

Kolegium podjęło w trakcie posiedzeń pięć uchwał w sprawie zgłoszonych przez prezesa kandydatów na stanowiska kierownicze wymienione w statucie IPN w związku z realizacją art. 23 ust. 2 pkt 2 ustawy o IPN. Natomiast w związku z art. 3 pkt 12 ustawy o grobach weteranów walk o Wolność i Niepodległość Polski wpłynęło 10 odwołań od decyzji prezesa odmawiającej uznania grobu za grób weterana walk o wolność i niepodległość Polski, uznając, że prezes słusznie odmówił wpisu mogił do ewidencji (6 wniosków), uznając mogiłę za grób weterana (3 wnioski), 1 wniosek pozostał do rozpatrzenia.

Należy dodać, że członkowie Kolegium uczestniczyli nie tylko w posiedzeniach, lecz także w uroczystościach i przedsięwzięciach organizowanych lub współorganizowanych przez Instytut, związanych z jego ustawowymi celami oraz misją.

Profesor Tadeusz Wolsza wygłosił inauguracyjną prelekcję *Geneza i realizacja kłamstwa katyńskiego* w ramach cyklu wykładów otwartych w Akademii Piotrkowskiej w Piotrkowie Trybunalskim

(23 stycznia). Wziął udział w obchodach Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych w Muzeum Żołnierzy Wyklętych i Więźniów Politycznych PRL w Warszawie. W uroczystościach tych wzięli udział przedstawiciele władz państwowych i organizacji kombatanckich. Instytut Pamięci Narodowej reprezentowali: prezes – dr Karol Nawrocki i jego zastępcy – dr hab. Karol Polejowski i dr Mateusz Szpytma (1 marca). Profesor wziął udział w dyskusji „Zbrodnia katyńska. Wołanie o prawdę i sprawiedliwość” w Centralnym Przystanku Historia IPN im. Prezydenta Lecha Kaczyńskiego w Warszawie (11 kwietnia), w której uczestniczyli dr hab. Sławomir Cenckiewicz (doradca prezesa IPN), dr hab. Sławomir Kalbarczyk (Biuro Badań Historycznych IPN), prok. Małgorzata Kuźniar-Plota (Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Warszawie), Thomas Urban (badacz niezależny) oraz prowadzący dr hab. Witold Wasilewski (Archiwum IPN). Razem z Krzysztofem Wyszowskim prof. Wolsza wziął udział w uroczystej gali wręczenia nagród „Sygnety Wydawnictwa IPN” w konkursie na Najlepszą Książkę roku 2023 (20 marca) oraz w gali wręczenia nagród w Konkursie im. Władysława Pobóg-Malinowskiego na „Najlepszy Debiut Historyczny Roku w zakresie historii najnowszej” (14 marca). Profesor Wolsza wziął udział w dyskusji „Zbrodnia katyńska. Wołanie o prawdę i sprawiedliwość” w Centralnym Przystanku Historia IPN im. Prezydenta Lecha Kaczyńskiego w Warszawie (11 kwietnia). Wygłosił referat *Mjr Mieczysław Młotek i jego sportowcy (Węgry, Bliski Wschód, Włochy, Wielka Brytania – 1940–1946)* podczas V ogólnopolskiej konferencji naukowej „Społeczeństwo w wojsku, wojsko w społeczeństwie w XIX–XX wieku. Relacje i procesy w ujęciu interdyscyplinarnym” w Dęblinie (13–14 czerwca). Wziął udział także w konferencji zorganizowanej przez Instytut Pamięci Narodowej oraz Zarząd Główny Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej, będącej częścią obchodów 80. rocznicy akcji „Burza”. Moderował dyskusję z udziałem dr. Kazimierza Krajewskiego – historyka, prezesa Okręgu Wileńsko-Nowogrodzkiego ŚZZAK, dr. hab. Waldemara Grabowskiego – historyka, pracownika Biura Badań Historycznych IPN, dr. Marka Jedynaka, dyrektora OIPN Białystok, oraz prof. Janusza Odziemkowskiego, historyka, profesora nauk humanistycznych, wykładowcy akademickiego (27 czerwca). Wziął udział także w Belwedrze w Warszawie w uroczystości wręczenia not identyfikacyjnych rodzinom zidentyfikowanych ofiar terroru komunistycznego i niemieckiego (1 października). Profesor Tadeusz Wolsza napisał artykuły *Kompetentna i wyczerpująca monografia na temat dziejów Kościoła katolickiego i katolików w dramatycznych, totalitarnych czasach (w związku z książką Pawła Skibińskiego)* do czasopisma „Pamięć i Sprawiedliwość” 2024, nr 1, oraz *Józef Mackiewicz i jego świadectwa dotyczące zbrodni katyńskiej. Wątek emigracyjny* do książki pod redakcją Małgorzaty Misiak *Sam jeden i inni. Wrocławskie odczytania twórczości Józefa Mackiewicza*. Został odznaczony przez prezydenta RP Andrzeja Dudę Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski za służbę państwu i społeczeństwu oraz Srebrnym Krzyżem Zasługi za zasługi w dokumentowaniu prawdy o najnowszej historii Polski (za udział w pracach nad *Raportem o stratach wojennych*). Ponadto otrzymał tytuł członka honorowego Stowarzyszenia Pamięć Kapelanów Katyńskich (13 kwietnia). Był recenzentem w przewodzie doktorskim Krzysztofa Łagojdy *Cztery filary stalinizacji. Ziemia kłódzka w czasach systemu totalitarnego 1948–1956*.

Profesor Wojciech Polak uczestniczył w obchodach Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych zorganizowanych przez Garnizon Toruński i Urząd Miasta Toruń pod pomnikiem Żołnierzy Wyklętych w Toruniu (1 marca). Podczas II Kongresu Kultury Chrześcijańskiej w Drohiczynie przybliżył zagadnienie „Polska przedmurzem chrześcijaństwa – zawsze wierna Kościołowi” (12 kwietnia). Z okazji 10-lecia kanonizacji Jana Pawła II w Krakowie razem z prof. Andrzejem Nowakiem wziął udział w uroczystym spotkaniu i wygłosił wykład *Naród w nauczaniu św. Jana Pawła II*, a prof. Nowak – *Papieska wizja Polski* (27 kwietnia). Wspólnie z prof. Mieczysławem Rybą uczestniczyli w programie „Rozmowy Niedokończone” TV Trwam i Radia Maryja, podczas którego przybliżyli znaczenie pielgrzymek św. Jana Pawła II do Polski (9 czerwca). W Centrum Edukacji Młodzieży im. ks. Jerzego Popiełuszki w Górsku prof. Polak wziął udział w sympozjum naukowym „Kościół katolicki w Polsce w latach 1944–1990 w czterdziestą rocznicę śmierci bł. księdza Jerzego Popiełuszki” (22 maja). Na antenie Radia Maryja przypomniał temat sowieckiej napaści na Polskę 17 września 1939 r. i pakt Ribbentrop–Mołotow, który przed wybuchem II wojny światowej zawarły III Rzesza

i ZSRS (17 września). Wygłosił wykład na zebraniu Klubu Spotkanie i Dialog we Wrocławiu, w nawiązaniu do 40. rocznicy męczeńskiej śmierci bł. ks. Jerzego Popiełuszki o wątpliwościach dotyczących okoliczności śmierci duchownego (2 października). Wygłosił wykład *Wojenne dzieje Olgi Chreptowiczowej-Butieniewej – rosyjskiej arystokratki, polskiej obywatelki, sanitariuszki armii Władysława Andersa* podczas ogólnopolskiej konferencji „Arystokracja i ziemiaństwo w II Rzeczypospolitej oraz wobec wyzwań II wojny światowej” w Łańcucie, zorganizowanej przez OIPN Rzeszów we współpracy z Muzeum-Zamek w Łańcucie oraz Towarzystwem Przyjaciół Nauk im. Kazimierza Marii Osińskiego w Przemyślu. Konferencji przysłuchiwał się m.in. prof. Jan Draus (10–11 października). Wziął udział w ogólnopolskiej konferencji naukowej „Prawdziwa wolność jest pierwszą cechą człowieczeństwa” zorganizowanej przez Kujawsko-Pomorski Urząd Marszałkowski i Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu. Poprowadził panel „Ks. Jerzy Popiełuszko – niezłomny kapelan »Solidarności«, męczennik i błogosławiony Kościoła” z udziałem dr hab. Łucji Marek, ks. dr. Adama Jeszka, dr. Jana Wólkowskiego, dr hab. Cecylii Kuty oraz dr. Krzysztofa Osińskiego (17 października). Poprowadził panel „Księża niezłomni wobec komunistycznego reżimu” z udziałem ks. prof. dr. hab. Józefa Mareckiego, prof. dr. hab. Waldemara Rozyńkowskiego, dr. Pawła Fornala, dr hab. Elżbiety Wojcieszky (18 października). Podczas sesji „Machina komunistycznych represji” wygłosił referat *Prześladowania Kościoła katolickiego w Toruniu w latach osiemdziesiątych XX wieku* (18 października). Wziął udział w sympozjum naukowym „Znaczenie powstania styczniowego dla Polski i Litwy” na Uniwersytecie Wileńskim (25 października). Ponadto wygłosił referat *Powstanie styczniowe w zarysie* podczas sympozjum: „Depozyt historii i szkoła stylu istnienia – Anielskie Twarze Wileńszczyzny” w Centrum Kształcenia Rodziny w Nowej Wilejce na Litwie (26 października). Podczas X Dnia Patrioty organizowanego przez wydawnictwo „Biały Kruk” prof. Polak wygłosił wykład *Dlaczego polityka historyczna jest konieczna*, a prof. Nowak – *Patriotyzm wczoraj i dziś* (8 grudnia). Profesor Polak znalazł się wśród laureatów Kongresu bł. ks. Jerzego Popiełuszki – otrzymał nagrodę w kategorii „Promocja kultu”. W roku sprawozdawczym był autorem książki *Blask Rzeczypospolitej od X do XXI wieku*, w której we wstępie napisał: „Historia Polski jest wspaniała, barwna, pouczająca; warto ją poznać, warto przekazywać wiedzę o niej naszym dzieciom. Niewątpliwie epokowym dziełem na tym polu są wielotomowe *Dzieje Polski* prof. Andrzeja Nowaka, od kilku lat sukcesywnie wydawane także przez Białego Kruka – niech ta książka będzie rodzajem zachęty do pogłębiania wiedzy o naszej Ojczyźnie”. W warszawskim Stowarzyszeniu Wolnego Słowa odbyło się spotkanie autorskie (19 marca), a promocja książki odbyła się w siedzibie Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich w Warszawie (26 marca). Był także współautorem książki *Polskość to normalność, wolność i solidarność. Szkice z historii najnowszej* (Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2024). W jej wstępie napisano: „Niniejsza książka stanowi zbiór szkiców z najnowszej historii Polski, będących w dużej mierze opowieścią o trudnej walce kolejnych pokoleń Polaków o wolność i możliwość normalnego życia. Dotyczą one spraw i osób, które najczęściej nie utrwały się w powszechnej pamięci zbiorowej bądź odchodzą z niej w ciche zapomnienie, a poszczególne artykuły, stanowiące rozdziały niniejszego tomu, były publikowane w ostatnich latach w periodykach i wydawnictwach naukowych”. Ponadto był autorem książki *Opresja. Ilustrowana historia PRL* ukazującej szeroką panoramę społeczeństwa żyjącego w PRL. Książka prof. Polaka, prof. Sylwii Galij-Skarbińskiej i ks. Michała Damazyna *Najmłodszy bohaterowie. Historia polskich dzieci X-XXI w. Opowieści o walce i cierpieniu* otrzymała Nagrodę Stowarzyszenia Wydawców Katolickich FENIKS w kategorii „Książka dla dzieci i młodzieży”. W roku sprawozdawczym prof. Polak publikował wiele artykułów w „Naszym Dzienniku”.

Profesor Mieczysław Ryba w roku sprawozdawczym za swoją działalność naukową decyzją prezydenta RP Andrzeja Dudy otrzymał tytuł profesora nauk humanistycznych w dyscyplinie historia. Profesor Ryba wziął udział w ogólnopolskiej konferencji współorganizowanej przez OIPN Lublin „Błogosławiony Jerzy Popiełuszko – niezłomny duchowny, kapelan i męczennik”, która odbyła się na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II. Uczestniczył w panelu „Aktualność przesłania błogosławionego Jerzego Popiełuszki” (10 października). W Centrum Spotkania Kultur w Lublinie wziął obejrzał widowisko muzyczne *Nauka o miłości, odwadze i Krzyżu* upamiętniające 40. rocznicę

obrony krzyża w Zespole Szkół Rolniczych w Miętnej. Wydarzenie to zostało objęte patronatem honorowym OIPN w Lublinie (22 października). Podczas sympozjum naukowego poświęconego jubileuszowi 100-lecia autokefalii Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego w gmachu dawnej Akademii Zamojskiej wygłosił prelekcję *Państwo Polskie wobec autokefalii w okresie międzywojennym* (19 października).

Profesor Andrzej Nowak wygłosił wykład okolicznościowy podczas uroczystej inauguracji Centralnego Przystanku Historia im. Prezydenta Lecha Kaczyńskiego w Warszawie (6 maja). Razem z prof. Mirosławem Szumiłą wziął udział w debacie „Zmiany w podstawie programowej nauczania zaproponowane przez Ministerstwo Edukacji Narodowej”, którą poprowadził redaktor Krzysztof Ziemięcki w Centralnym Przystanku Historia IPN im. Prezydenta Lecha Kaczyńskiego w Warszawie (7 maja). Został laureatem przyznawanej przez miesięcznik „Nowe Państwo” Nagrody im. św. Grzegorza I Wielkiego. Wygłosił wykład *Patriotyzm polski i modernizacja* w ramach Wszechnicy PAU w Gliwicach (25 kwietnia). Wziął udział w dyskusji „Historia alternatywna – narzędzie historyka czy historyczna manipulacja?”, którą poprowadził red. Tomasz Kołodziejczak w Muzeum Powstania Warszawskiego (7 maja). Uczestniczył w międzynarodowej konferencji naukowej „Religie i ideologie w rosyjskiej przestrzeni imperialnej (1689–2024)” zorganizowanej przez Instytut Historii PAN oraz Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie (26–27 września). Wygłosił wykład w Klubie Ronina na temat historii i przesłania Ronina oraz otrzymał statuetkę Człowieka Klubu Ronina (8 października). Wygłosił wykład *Papieska wizja Polski i Europy* w ramach obchodów Dnia Papieskiego, które odbyły się w Sanktuarium św. Jana Pawła II Wielkiego w Krakowie (20 października). Wziął udział w audycji *Polen und Russland – im Schatten des imperialen Nachbarn* emitowanej przez niemieckie radio publiczne, podczas której mówił o rosyjskiej brutalności i polskim dążeniu do niepodległości (26 lutego). W roku sprawozdawczym ukazała się książka prof. Nowaka *Naród niepokonany. Przełomowe momenty polskiej historii*, w której napisał: „Odpowiedzią na poczucie beznadziejności musi być najpierw odwaga: odwaga czynu, powstania, walki. Taka, na jaką zdobyli się na przykład konfederaci barscy i kolejni ich naśladowcy, powstańcy Kościuszki, podchorążowie listopada roku 1830, powstańcy stycznia roku 1863, aż do tych dzielnych ludzi, którzy rzucili wyzwanie sowieckiemu molochowi i z natchnieniem św. Jana Pawła II uruchomili solidarnościową lawinę”. Razem z Piotrem Legutką uczestniczył w spotkaniu autorskim w Centrum Prasowym Foksal w Warszawie wokół ich najnowszej książki *W potrzasku historii i geografii* (26 listopada). Profesor Nowak był autorem artykułów do miesięcznika „Wszystko co najważniejsze”: *Opozycja polityczna w Rosji a kwestia imperializmu* (nr 61); *Lekcja polskiego* (nr 62); *Nie przegraliśmy tej wojny. Mamy powody do dumy, nie do kompleksów* (nr 65); *Polityka historyczna – ale jaka?* (nr 67); *Srebrne orły niepodległości na tysiąclecie Królestwa Polskiego* (nr 68). Wspólnie z Polską Fundacją Humanistyczną im. Wincentego Kadłubka otrzymał Nagrodę Stowarzyszenia Wydawców Katolickich FENIKS w kategorii „Feniks Specjalny – Promotor Polskości” za publikację *The History of Poland, vol. I–V* oraz *Die Geschichte Polens*. W październiku 2024 r. dołączył do popularnego projektu Kanał Zero dostępnego na platformie YouTube, gdzie rozpoczął swój autorski cykl historyczny, proponując jego tytuł „Zero kompleksów, czyli rozmowy o historii”.

Profesor Jan Draus wziął udział w prezentacji publikacji *Historyk i świadek historii. Księga dedykowana Profesorowi Janowi Drausowi*, która odbyła się w Muzeum Regionalnym im. Adama Fastnachta w Brzozowie. W spotkaniu wzięli udział przyjaciele profesora, działacze opozycji demokratycznej z lat osiemdziesiątych, pracownicy OIPN Rzeszów oraz zaprzyjaźnieni bywalcy muzeum (15 września). Wziął udział w uroczystościach w Przemyśle upamiętniających mjr Alicję Wnorowską, podczas których odsłonięto pamiątkową tablicę ufundowaną przez IPN. Odbyła się także sesja popularnonaukowa, podczas której wygłosił referat *Wolność krzyżami się mierzy. Pokolenia niezłomnych Rzeczypospolitej* (20 października). Reprezentował Kolegium IPN na uroczystościach pogrzebowych rzeźbiarza, kawalera Orderu Orła Białego Andrzeja Pityńskiego w Ulanowie (26 października). W 2024 r. został uhonorowany statuetką Orła „Wprost” w kategorii „Nauka”.

Doktor Bartosz Machalica uczestniczył w uroczystościach rodzinnych w 9. rocznicę śmierci premiera i marszałka sejmu II i IV kadencji Józefa Oleksego (9 stycznia). Złożył kwiaty pod pomnikiem

Ignacego Daszyńskiego w Warszawie (1 maja). W 119. rocznicę stracenia Stefana Okrzei wziął udział w uroczystościach upamiętniających na stokach Cytadeli Warszawskiej. Uroczystość zorganizowała Polska Partia Socjalistyczna (21 lipca). W Pawilonie X Cytadeli Warszawskiej wziął udział w spotkaniu poświęconym 120. rocznicy rewolucji 1905 r. Spotkanie zorganizował zastępca Szefa Urzędu ds. Kombatantów i Osób Represjonowanych, Michał Syska a gospodarzem wydarzenia było Muzeum Niepodległości w Warszawie (9 października). W 106. rocznicę powstania Tymczasowego Rządu Ludowego Republiki Polskiej wspólnie z parlamentarzystami Klubu Lewicy złożył wieniec pod pomnikiem Ignacego Daszyńskiego w Warszawie (7 listopada). Złożył kwiaty pod Bramą Straceń Cytadeli Warszawskiej, na placu Grzybowskim pod monumentem upamiętniającym członków PPS poległych w 1904 r. i pod pomnikiem Ignacego Daszyńskiego (11 listopada). W 120. rocznicę rozbicia demonstracji robotniczej przez wojsko carskie uczestniczył w uroczystościach pod monumentem na placu Grzybowskim w Warszawie upamiętniających ofiary tych wydarzeń. Uroczystości zorganizowała Rada Naczelna PPS (13 listopada). Ponadto wziął udział w uroczystościach w Teatrze Polskim w Warszawie z okazji 40-lecia działalności Ogólnopolskiego Porozumienia Związków Zawodowych (25 listopada).

Profesor Grzegorz Motyka uczestniczył jako słuchacz w konferencji naukowej „Pogromy ludności żydowskiej w różnych częściach Polski (1945–1946). Podobieństwa i różnice” w Centrum Edukacyjnym IPN „Przystanek Historia” w Kielcach (2 lipca). Jako autor książki *Akcja „Wisła” ’47. Komunistyczna czystka etniczna* został laureatem Nagrody Historycznej Warszawy im. Kazimierza Moczarskiego oraz Nagrody im. Jerzego Giedroycia. O swojej książce powiedział: „Chciałem w tej książce pokazać akcję »Wisła«, o której bardzo wiele pisano już wcześniej, od innej strony. Do tej pory koncentrowano uwagę głównie na działaniach militarnych, a ja chciałem pokazać przede wszystkim cierpienia ludności cywilnej”. Od 2024 r. prof. Motyka jest dyrektorem Wojskowego Biura Historycznego. W roku sprawozdawczym jako historyk specjalizujący się w tematyce stosunków polsko-ukraińskich stale wypowiadał się w mediach m.in. na temat podziałów związanych z rzezią wołyńską, w sprawie ekshumacji i pochówków polskich obywateli na Ukrainie, jak również na temat Akcji „Wisła” jako zbrodni przeciwko ludzkości.

Pan Bronisław Wildstein wygłosił wykład *Non possumus. Czy już teraz? Czy już teraz władza przekracza granice, które zagrażałyby wolności Kościoła?* podczas Pielgrzymki Czytelników, Pracowników i Współpracowników Tygodnika Katolickiego „Niedziela” na Jasną Górę (14 września). Wziął udział w debacie „Wymiar sprawiedliwości w latach transformacji” w Centralnym Przystanku Historia IPN im. Prezydenta Lecha Kaczyńskiego w Warszawie wraz z historykami dr. Grzegorzem Majchrzakiem i dr. Tomaszem Kozłowskim z IPN, redaktorem Tomaszem Pietrygą, autorem książki *Trzecia władza*, i redaktorem Krzysztofem Świątkiem (24 października). Uczestniczył w spotkaniu „Milicja kontra pisarze. Teczka Rymkiewicza” wraz z dr hab. Cecylią Kutą (historykiem i badaczką archiwów IPN, specjalizująca się w dziejach PRL), Krzysztofem Masłoniem (dziennikarzem i krytykiem literackim, znawcą polskiej literatury współczesnej), dr. hab. Wawrzyńcem Rymkiewiczem (badaczem i opiekunem spuścizny Jarosława Marka Rymkiewicza) oraz Łukaszem Sobolewskim (29 października). W 2024 r. wydał dwa nowe dramaty *Adwent* i *Cyrograf*. W księgarni Państwowego Instytutu Wydawniczego w Warszawie zaprezentowano książkę Bronisława Wildsteina zatytułowaną *Komedianci. Adwent. Cyrograf* (17 kwietnia). Podczas Festiwalu NNW odbyła się premiera filmu produkcji polsko-włosko-albańskiej na podstawie książki *Dom wybranych*, według scenariusza Bronisława Wildsteina, w reżyserii Wojciecha Nowaka (7 października). W miesięczniku „Biuletyn IPN” 2024, nr 11 ukazała się rozmowa z Bronisławem Wildsteinem *Będę komiwojażerem polskiej sprawy. Relacja Bronisława Wildsteina*, na podstawie zrealizowanych z nim notacji w ramach projektu Archiwum Historii Mówionej, która jest dostępna na portalu internetowym „Opowiedziane”.

Pan Krzysztof Wyszkowski w związku z 40. rocznicą męczeńskiej śmierci błogosławionego kapłana Solidarności uczestniczył w spotkaniu otwartym „Skutki uprowadzenia ks. Jerzego Popiełuszki”, które odbyło się w Centralnym Przystanku Historia IPN im. Prezydenta Lecha Kaczyńskiego w Warszawie. O tajemnicach wokół śmierci ks. Jerzego z Krzysztofem Wyszkovskim i Pawłem Suchtą roz-

mawiał redaktor Rafał Dudkiewicz (8 października). Jako słuchacz pan Wyszkowski uczestniczył w spotkaniu „Dziedzictwo Anny Walentynowicz”, z udziałem prof. Sławomira Cenckiewicza i dyrektora gdańskiego oddziału IPN dr. Marka Szymaniaka, zorganizowanym w Gdańsku-Wrzeszczu (27 marca). Na cmentarzu żydowskim w Warszawie pan Wyszkowski złożył kwiaty na grobie Michała Landego, ucznia polskiego narodowości żydowskiej, uczestnika manifestacji patriotycznej 8 kwietnia 1861 r. na placu Zamkowym w Warszawie, zastrzelonego przez wojska rosyjskie (8 kwietnia). Wziął udział w uroczystej gali XXIII edycji nagrody Instytutu Pamięci Narodowej „Kustosz Pamięci Narodowej”, która odbyła się na Zamku Królewskim w Warszawie (10 czerwca). Jako słuchacz wziął udział w spotkaniu poświęconym życiu i twórczości Sergiusza Piaseckiego w Centralnym Przystanku Historia IPN im. Prezydenta Lecha Kaczyńskiego w Warszawie. W dyskusji wzięli udział m.in. Władysław Tomaszewicz – syn Sergiusza Piaseckiego, Ewa Tomaszewicz – wnuczka, oraz prof. Sławomir Cenckiewicz (3 lipca). Pan Krzysztof Wyszkowski uczestniczył w obchodach upamiętniających obywateli II RP zamordowanych przez nacjonalistów ukraińskich na terenie województw południowo-wschodnich w latach 1942–1947. Uroczystości odbyły się przy Pomniku Ofiar Ludobójstwa na Skwerze Wołyńskim w Warszawie (11 lipca). W ramach obchodów Narodowego Święta Niepodległości wziął udział w premierze filmu dokumentalnego *Trzy śmierci Meriana Coopera*, zaprezentowanego w ramach projektu IPN „Szlaki Nadziei. Odyseja Wolności” w kinie Kultura w Warszawie (8 listopada). Wziął udział w III Kongresie bł. ks. Jerzego Popiełuszki, w debacie „Solidarność pokazała, że naród zjednoczony z Bogiem i braćmi zdolny jest wiele dokonać”, która odbyła się w Wyższym Seminarium Duchownym Diecezji Włocławskiej we Włocławku. Znalazł się wśród laureatów Kongresu, otrzymując nagrodę w kategorii „Ideały Sierpnia '80” (16 października). Uczestniczył w spotkaniu „Niewyjaśnione zagadki porwania i zamordowania bł. ks. Jerzego Popiełuszki” z cyklu „Tajemnice bezpieki”, które odbyło się w Centralnym Przystanku Historia IPN im. Prezydenta Lecha Kaczyńskiego w Warszawie. Gośćmi Piotra Woyciechowskiego byli dr hab. Patryk Pleskot, naczelnik w oddziałowym Biurze Badań Historycznych w Warszawie, oraz Justyna Błazejowska, prezes Fundacji Archiwum Jana Olszewskiego (21 listopada). Pan Wyszkowski wziął udział w uroczystej gali wręczenia nagród IPN „Semper Fidelis” na Zamku Królewskim w Warszawie – przyznawanej za prowadzenie działalności na rzecz upamiętniania dziedzictwa Kresów Wschodnich (2 grudnia).